

# NORSK KULTURFORUM

Innspill til Kulturdepartementet til handlingsplan for deltakelse, desember 2023.

## **Innledning**

Bestilling / bakgrunn: Alle barn og unge skal få være med på kultur- og idrettsaktiviteter. Regjeringen vil stoppe de økende forskjellene og lager nå en handlingsplan for deltakelse i fritidsaktiviteter for barn og unge. Alle gode krefter innen kultur-, idrett- og friluftslivsaktiviteter inviteres til å bidra i arbeidet som starter opp høsten 2023.

Spørsmål som Kulturdepartementet ønsker svar på:

*- Hva er det viktigste din organisasjon/institusjon kan gjøre for å inkludere enda flere barn og ungdom i kultur-, idrett- og/eller friluftslivsaktiviteter?*

*- Hva trenger din organisasjon/institusjon for å inkludere enda flere barn og ungdom i kultur-, idrett- og/eller friluftslivsaktiviteter?*

*- Hvem trenger dere å samarbeide med for å inkludere enda flere barn og ungdom innen kultur-, idrett- og eller friluftslivsaktiviteter? Og hva skal til for at dere finner sammen?*

**Norsk kulturforum (NOKU) er glade for å kunne gi innspill til arbeidet og berømmer KUD for å ha igangsett et særs viktig arbeid.**

## **Norsk kulturforum – en interesseorganisasjon for lokal kultursektor**

Norsk kulturforum er en nasjonal interesse- og kompetanseorganisasjon for den lokale kultursektoren. Medlemmene i NOKU er primært kommuner og fylkeskommuner som sammen danner et landsdekkende kompetansenettverk bestående av lokale og regionale kulturledere, kulturpolitikere og kulturfaglige ansatte i kommunal sektor. Norsk kulturforum har per 2023 nærmere 220 kommuner og fylkeskommuner som medlemmer.

NOKU sitt mål er å samle og dele kunnskap og erfaringer for å styrke den lokale kultursektoren. Vi brenner for aktivt og engasjerende kunst- og kulturliv som skaper gode lokalsamfunn over hele landet og gir mennesker økt livskvalitet.

Som interesseorganisasjon for lokal kultursektor er både vi og våre medlemmer kontinuerlig opptatt av å legge til rette for at alle skal ha tilgang til kulturopplevelser. Å jobbe for økt inkludering av barn og unge er derfor en oppgave vi brenner for.

## **Innledende forslag til den nye handlingsplanen: øremerke tilskudd til kommunenes kulturelle grunnmur**

Innledningsvis ønsker NOKU, i samarbeid med vårt fylkeslag NOKU Viken, og peke på en helt sentral utfordring og deretter løsning for mange kommuner knyttet til økt deltagelse i kultur- og fritidsaktiviteter:

### **Utfordring**

Mange kommuner har dokumenterte utfordringer knyttet til levekår og barnefattigdom. Samtidig påvirkes kommuner av en økonomisk utfordrende situasjon. Dette gjør balansegangen krevende mellom på den ene siden å levere tjenester på felt med sterke brukerrettigheter (helse og oppvekst), og på den annen side å drive tilstrekkelige tjenester med forebyggende effekt (bl.a. kultur, fritid, idrett).

Kommunen står i et spenn mellom på den ene siden å gjøre kortsiktige nødvendige prioriteringer, og på den annen side tiltak med effekt for enkeltmennesker på kort sikt, men med en samfunnsøkonomisk gevinst først på lengre sikt. Temaet som står på dagsorden i denne innspillsrunden handler i størst grad om det siste, derfor er dette innspillet også innrettet mot det.

### **Innspill til løsning**

Kommuner driver kulturtjenester som kulturskole, bibliotek, fritidsklubber, kulturarenaer og tilskudd til fritidstilbud lag og foreninger. Dette er de viktigste tjenestene i det kommunale kulturoppdraget, og noen av de mest sentrale virkemidlene kommunen har for styrt innsats, eksempelvis overfor inkludering og motvirkning av effekten av barnefattigdom. I en situasjon med presset kommuneøkonomi, får dette tidlig budsjettmessig negativ konsekvens for disse tilbudenes handlingsrom til å utvikle og drive tilstrekkelig store og inkluderende tiltak.

Dette kan påvirkes gjennom **inntektssystemet** til kommunene, der staten gjør en økning av overføringen til kommunen med midler som er **øremerket** til tiltak innenfor den kulturelle grunnmuren (kulturskole, bibliotek, fritidstilbud og arena/infrastruktur). Det bør også være en nøkkel som øker overføringen til kommuner med dokumentert store utfordringer innen barnefattigdom og levekår, fremfor en flat fordeling. Effekten av dette vil være å styrke muligheten de kommunale tjenestene i den kulturelle grunnmuren og den frivillige innsatsen til lag og foreninger har til å inkludere enda flere barn og unge i fritidsaktiviteter.

Slik situasjonen er i dag er det en utfordring med skiftende små tilskuddspotter på nasjonalt nivå som kommunene og andre kan søke på. Det øker byråkratiet, og medfører et stort effektivitetstap i forhold til ressurser som kunne vært brukt på utadrettet arbeid. Staten bør i større grad lene seg på forvaltningsnivåene når det gjelder oppgaveløsning i kommuner og regioner.

## **Bakgrunn: Om behovet for en styrking av tiltak som bidrar til økt inkludering og deltagelse**

I en undersøkelse gjennomført våren 2022 av Telemarksforskning, bestilt av NOKU og Fagforbundet, svarer 78 % av kommunene at kulturaktiviteten i kommunene har falt de siste to årene. Det store frafallet bekymrer norske kultursjefer. Undersøkelsen er besvart av 204 kommuner.

<https://www.telemarksforskning.no/publikasjoner/kommunal-kultursektor-2022-organisering-prioritering-og-planlegging/4124/>

Undersøkelsen viser også bla. følgende:

- Pandemien har hatt store konsekvenser med betydelig frafall i kulturaktiviteten. *Frafallet er særlig stort blant barn og unge.*
- Det området kultursjefene ville prioritert høyere enn i dag er fritidsklubber. Over halvparten mener at dette bør styrkes, dersom de fikk frie midler inn på kulturbudsjettet.
- Kommuner som har vært gjennom en sammenslåing svarer at de har fått flere arbeidsoppgaver og mer å gjøre, men de har ikke fått større ressurser eller nye årsverk.
- Nesten alle kommunene svarer at det er behov for en tilskuddsordning for samarbeid mellom det frivillige og profesjonelle kulturlivet.
- Større tilskuddsordninger til det frivillige kulturlivet, bedre kommunale tjenester og flere lokaler for kultur for barn og unge er de viktigste sakene for kommunene som besvarte undersøkelsen.

NOKU mener at funnene i denne undersøkelsen er med på å bekrefte behovet for en styrking av den kulturelle grunnmuren som et av de viktigste tiltakene for å øke barn og unges deltagelse i kultur-, idretts- og friluftslivsaktiviteter.

### **Korte og konkrete forslag til regjeringens arbeid for økt deltagelse:**

#### **1. Lage tilskuddsordninger som er ubyråkratiske og med raske prosjektmidler**

Et gjennomgående problem for mange mindre kommuner og særlig frivillige organisasjoner er at søknadsskjemaer er veldig detaljerte og byråkratiske. Prosjektmidlene kommer for sent på året, og må brukes opp før årsskiftet. Tiltak kommer da i gang for sent og det blir krevende å sette i gang noe som kan ha effekt over lengre tid. Her kan vi også påpeke at det bør som ledd i arbeidet med handlingsplanen, endre retningslinjene slik at kulturaktører også kan søke «Tilskudd til fritidskasser i kommunene» (tilskudd fra Bufdir).

#### **2. Rammetilskudd til kommunene**

NOKU mener at kommunene og bydelene er tett på sine egne innbyggere og kjenner best til sine egne levekårsutfordringer. Vi anbefaler derfor at kommunene får et rammetilskudd som de selv kan dele ut til kultur, idretts og friluftslivsorganisasjoner i kommunen. Kommunene kan selv beskrive sine levekårsutfordringer som grunnlag for tilskuddet fra staten. Se innledende forslag i dette notatet.

#### **3. På lengre sikt: Regionale kulturfond kan styrke deltagelse i kulturaktiviteten lokalt**

For NOKU er det viktig å påpeke at det i innretningen av det varslede regionale kulturfondet må også kommunale aktører, i kompaniskap med det frivillige og det profesjonelle feltet, kunne søke midler.

Kommunene har tett kontakt og god oversikt over det frivillige feltet og den kulturelle grunnmuren. Muligheten til å gjøre tiltak/prosjekt sammen med kultur og frivilligfeltet kan gi kommunene et nytt virkemiddel i arbeidet med å nå nye publikumsgrupper og barn og unge. Her er særlig øremerking av midler til gratis deltagelse i kulturaktiviteter et viktig delmål.

Kommunale aktører som bibliotek, kulturskole, kulturhus, fritidsklubber med mer samarbeider i dag tett og godt med det lokale kulturlivet, og vårt budskap er at det er i *dette* samarbeidet at det per i dag er et hull i det offentlige virkemiddelapparatet og som bør prioriteres i det regionale

kulturfondet. Slike samarbeid mellom frivillig, profesjonell og kommunale aktører er vanlig lokalt, men kvalifiserer stort sett ikke til tilskudd fra Kulturrådet. Her er det et stort behov og ikke minst potensiale for økt lokal aktivitet.

#### **4. Stimulere til samarbeid på tvers, øke kompetansen og dele gode caser**

Norsk kulturforum tror på samarbeid på tvers mellom idretten, kulturen og friluftslivet, og gjerne i samarbeid med kommunene selv.

Vi ønsker å vise til et forbilledlig prosjekt i Drammen hvor det er startet et spennende samarbeid mellom idretten, kulturen og friluftslivet og hvor partene også har invitert Friluftforumet og Kulturrådet til å delta i noe de kaller solidaritetsfondet.

Les mer i denne saken: [Samarbeider for å hjelpe barnefamilier i Drammen med dårlig råd – NRK Oslo og Viken – Lokale nyheter, TV og radio](#)

NOKU håper at arbeidet med den nye handlingsplanen kan løfte opp gode caser fra alle deler av landet som har som mål å senke barrierene for deltagelse for barn og unge. Idretten har lenge jobbet for inkludering av lavinntektsfamilier i Oslo og i landet forøvrig. Disse prosjektene kan med fordel gjøres mer kjent, som metoder og modeller for flere regioner og kommuner. Her tar NOKU selv et ansvar med å dele slike ressurser til våre medlemmer, men generelt er det et behov for kompetansedeling på tvers av idretten, kulturen og friluftslivet.

Som eksempel viser vi til prosjektet idrett-for-alle.no og ALLEMED.no. På Allemed.no finnes det en arbeidsmodell og et gratis nasjonalt verktøy som skal gjøre det lettere å inkludere alle barn og unge i fritidsaktivitet, uavhengig av familiens økonomi.

Verktøyet brukes til å skape diskusjon og finne gode løsninger på hva man kan gjøre for å få alle med. Alle med.no har også kommuner som medlemmer og tilbyr blant annet en praktisk verktøykasse.

#### **5. Lokale forskjeller i barrierer for deltagelse**

Til sist ønsker vi å peke på behovet for tilgang til kompetanse for økt deltagelse. Det er ikke sikkert at det nødvendigvis trengs mer *ny* kompetanse, men det er viktig å legge til rette for at alle aktørene enklere kan benytte den kompetansen (og de gode casene) som allerede eksisterer (for eksempel Allemed.no, ref punktet over).

Vi vet at det er mange *ulike* barrierer for å delta i kunst og kultur og at ulike regioner, kommuner og bydeler har ulike utfordringer knyttet til deltagelse. Pris er ofte nevnt og er en særlig aktualitet i dag knyttet til dyrtid og stor andel med voksende barnefattigdom i Norge. Det må derfor nevnes eksplisitt at det bør igangsettes et haste-tiltak med en pott midler (utover de 10 millionene som ble avsatt i statsbudsjettet for 2024) som kan bøte akutt på de utfordringene som mange familier opplever. Her vil vi igjen vise til vårt innledende innspill om å styrke kommunenes kulturelle grunnmur som ledd i denne akutte situasjonen.

I mange steder i distriktene her i landet vil for eksempel transport og tilgjengelighet av kulturtilbudet være av avgjørende karakter for deltagelse, mens andre steder kan det være barrierer knyttet til kulturelle koder og lukkede miljøer og/eller sosial eller fysisk funksjonsevne. Alle disse barrierene krever i seg selv egne tiltak basert på forståelse og lokal kunnskap, i samarbeid med frivillig sektor og kompetansemiljøer.

## 6. Lovfeste lokale kulturplaner - kulturloven

Helt til slutt ønsker NOKU å peke på viktigheten av at kultur, frivillighet og idrett ikke skal kunne prioriteres bort fra trange kommunebudsjetter. Dette forsterker nedgangen i deltagelse fra både barn og unge og fra befolkningen for øvrig.

Kulturloven lovfester det offentlige ansvar for kunst- og kulturlivet i hele Norge. Skal Kulturlovens intensjoner oppfylles, må alle kommuner og fylkeskommuner skape gode vilkår og rammer for den lokale kultursektoren og for barn og unges deltagelse.

I mars i 2023 ble endelig et forslag til revidert kulturlov lagt frem. NOKU anerkjenner regjeringens forslag til ny kulturlov som en solid forsterkning av dagens lovverk. Samtidig er vi skuffet over at forslaget ikke lovfester kommunale kulturplaner. Forslaget som nå ligger på bordet kommer nesten helt i mål, men snubler på mållinja. Forslaget går ikke langt nok i å stille krav til lokal forvaltning om at alle kommuner skal ha en egen kulturplan.

Norsk kulturforum har jobbet for og med lokal kultursektor i 50 år, og er overbevist om at et styrket lokalt planverk tvinger frem viktige politiske diskusjoner og ikke minst *prioriteringer* i kommunene. Dette aktiviserer det offentlige, får kultur opp på dagsorden lokalt og bidrar til aktivt å utvikle kultur som sektor. Særlig er dette viktig i en presset kommune-økonomi hvor nettopp tiltak for økt inkludering og rimelig tilgang til kultur, står i fare for kutt vs lovpålagte områder som kommunene har ansvaret for.

Undersøkelser (2019 og 2022) fra Telemarksforskning viser at kommuner som har kulturplan bruker oppimot 25 % mer på kultur og idrett enn kommuner som ikke har dette. I 2019 var det 36% av kommunene som responderte på undersøkelsen som hadde kulturplaner, i 2022 var det 49%

Lokale kulturplaner er altså et viktig skritt for å nå flere – med mål om å nå alle.

Her ønsker vi som eksempel å vise til Ringerike kommune sin nylig vedtatte kulturplan fra 2023. De har viet et eget Kap. 1.4 til tema «Innenforskap».

*Det er et overordnet og lovfestet krav at alle innbyggerne i Ringerike kommune skal ha mulighet til å delta i kulturaktiviteter, og oppleve et mangfold av kulturuttrykk. Som følge av dette er det et felles ansvar å skape tilgjengelig og inkluderende kultur.*

NOKU anbefaler Kulturdepartementet til å lytte til innspillene som er kommet i høringsrunden i forbindelse med revidert kulturlov, og forsterke kulturloven, også som et ledd i arbeidet med å øke deltagelsen i kultur, idrett og friluftaktiviteter.